

משולחן שלמה

עיונים ופנינים בפרשה משיעוריו של

הגאון הינוקא

רבינו שלמה יהודה בארי שליט"א

פרשת ויצא גליון 159

אבן המקום

וַיִּשְׁכַּם יַעֲקֹב בְּבֶקֶר וַיִּקַּח אֶת הָאֶבֶן אֲשֶׁר שָׁם מִרְאֲשֵׁיתוֹ וַיִּשָּׂם אֹתָהּ מַצְבֵּה וַיִּצְקֵם שָׁמֶן עַל רֵאשֵׁהָ (כח, יח). דרש רבי יצחק במסכת חולין (דף צא ע"ב) מה שבתחילה כתיב "ויקח מאבני המקום" (כח, יא), ולבסוף כתיב "ויקח את האבן", מלמד שנתקבצו כל אותן אבנים למקום אחד, וכל אחת ואחת אומרת עלי יניח צדיק זה ראשו, תנא, וכולן נבלעו באחד. ובתנחומא (ויצא א) מובא בשם רבי אבהו בשם רבי שמעון בן לקיש, שכיון שראו האבנים כבודו של הקב"ה שנצב עליו על יעקב, נמחו כולם ונעשו אבן אחת, שמפני אש השכינה נמסו כולם ונעשו לאחד, כמו שביאר המתנות כהונה (ב"ר סח, יא).

י"ב כאחד

וסימן היה לו ליעקב בדבר, כמו שאמר רבי יהודה בבראשית רבה (סח, יא) שידע שגזר הקב"ה להעמיד י"ב שבטים¹, ואחר שאברהם ויצחק לא העמידום, נטל כעת יעקב למראשותיו י"ב אבנים לסימן, שאם מתאחות הן זו לזו, אות הוא שי"ב השבטים יעמדו ממנו². ומשמעות הדבר, שידע שעל אף שי"ב שבטים הם, ראוי שיהיה כולם לאחדים³, וכמובא בפרקי דרבי אליעזר (פל"ה) שלקח יעקב את י"ב האבנים מאבני המזבח שנעקד עליו יצחק אביו, ונעשו כולם אבן אחת, להודיעו שכולם עתידים להיות גוי אחד בארץ, כנאמר (דברים"א יז, כא) "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ".

למספר בני ישראל

ובזה נעשה מעמד וקיום לעולם כולו, כמובא שם בפרקי דרבי אליעזר, שאחר שנעשו לאבן אחת, נטה הקב"ה רגל ימינו וטבעה לאותה האבן עד לעמקי תהומות, ועשה אותה סניף (-יסוד ומעמד) לארץ, כאדם שעושה סניף לכפה (-הוא אבן הראשה, שעושים במרכז כפת אבנים בכדי להעמיד לכל הכיפה). והיא אבן השתיה שבאמצע הארץ וטבורה⁴, שממנה נמתחה כל הארץ, ועליה היכל ה' עומד. כי העולם כולו עומד הוא על ישראל באחדותם, כמו שביאר רבי אליהו האתמרי ב'ולא עוד אלא' (שם) שעל זה אמרו חכמים במסכת חגיגה (בדף יב ע"ב) שעל י"ב עמודים העולם עומד, כמו שכתוב (דברים לב, ח) "צב גבולות עמים למספר בני ישראל", וכן דרשו בבראשית רבה (א, ד) מה שפתחה תורה 'בראשית', בשביל ישראל שנקראו ראשית, ולכך אבן זאת שנתאחדה מ"ב האבנים למספר בני ישראל שבשבילים נברא העולם, הניחה הקב"ה ביסוד העולם.

על מה אדניה הטבעו

ועל זה שאל הקב"ה את איוב אם יודע הוא "על מה אדניה הִטְבְּעוּ או מי ירה אבן פנתה" (איוב לח, ו), כמו שפירש זאת רבי יוסי בזוהר ויחי' (בדף רלא ע"א) ששאלו אם יודע הוא שהעמיד את העולם על אבן השתיה שהשליכה לתוך התהום וממנה הונתה העולם, כי רצה הקב"ה לעורר את איוב שידע מתכליתו בעולמו להביא אבן זו לרום מעלתה שתהיה ראש לעולם כולו, וכמו שאמר

1 ולכך אמרה רבקה 'למה זה אנכי', 'זה' כמנין י"ב, שרצתה להעמיד לי"ב השבטים, כמובא בבראשית רבה (סג, ו).
2 מזה ומעולם היו אבנים סימן לשבטים, שהרי נחקקו י"ב השבטים על י"ב אבני החושן וב' אבני האפוד והאפוד לוכיון לפני ה', וכאשר עמדו בברית הר גריזים והר עיבל העמידו כנגדם י"ב מצבות אבנים (סוטה לב ע"א), ושם העמידם יהושע בירדן ובגלגל (יהושע ד'), ואליהו הקים כנגדם י"ב אבנים כמזבח שהעמיד בהר הכרמל (מלכים א' יח, לא), כמו שציינו כל זה הספורנו (בראשית מט, כח), וכן המהר"ז (ב"ר סח, יא). ומובא בזוהר ויצא (דף קמז ע"ב) ובזוהר ויחי (דף רלא ע"ב) שהם כנגד י"ב אבנים עליונות
3 שהרי מצד הסבא סימן ראוי יותר היה אם יקח אבן אחת ותתחלק לי"ב, שאות הוא שזיכה לי"ב השבטים שיצאו ממנו, ובכל זאת לא נקט כן יעקב, אלא לקח י"ב אבנים ונתן בהם סימן אם יתאחו כאחד, כי הוא עיקר מהות י"ב השבטים, שלא יחצו עוד לבי ממלכות ויהיו כולם בלב אחד לאביהם שבשמים, כמו שביאר כל זה הפיה תואר ונור הקודש (ב"ר סח, יא).
4 וביאר רבי יהונתן אייבשיץ באהבת יהונתן (הפטרות יום ב' דשבעות), שמפני שנעקד הר המוריה ממקומו ליעקב (חולין צא ע"ב), בקל היה שיעלו המים לטופו העולם, ולכך הוצרכה שוב האבן שתיה להינתן על התהומות, וכפי שאירע בזמן דוד כמובא במסכת סוכה (בדף נג ע"א).

הקב"ה (בישעיה כח, טז) "הנני יסד בציון אבן, אבן בוחן פנת יקרת", שעל אף שבתחילת הבריאה נאמר עליה (בתהלים קיח, כב) "אבן מאסו הבונים", עם כל זה לבסוף "היתה לראש פנה". וסיים רבי יוסי, שלכך העמיד אותה יעקב למצבה, שבזה תיקן אותה להיות למעמד וקיום בעליונים ובתחתונים, שיתברך ממנה העולם.

אבן ישראל

כי ידע יעקב שאי אפשר לזכות לקרב אל הקודש כי באבן זו, המרמזת למידת מלכות יתברך, וכמובא בזוהר חדש ויצא (בדף לה ע"א) שלקח יעקב סימן ממנה, שאם תהיה לאבן זו מעלה בידוע שיהיה לו מעלה, ולכך נתן ליבו ודעתו עליה עד שנקראה על שמו "אבן ישראל" (בראשית מט, כד), שנעשה לה ראשות וחשיבות, ובזכותו השרה עליה הקב"ה שכונתו בבית עולמים. ודרך זו סלל יעקב לכל דורותיו אחריו, וכמובא בזוהר נח (בדף עב ע"א) שלא היה מי שתיקן והעלה לאבן זו המרמזת מידת המלכות כמו יעקב, ובזה נסללה הדרך לדוד ושלמה שעסקו בזה יותר ויותר, עד שיושלם הדבר בגאולה השלימה שייקים לה הקב"ה מנפילתה, וְתִעָשֶׂה לראש פינה.

שיתין רבוא תכלית כל הדעות

ועיקר הדבר הוא להביא לכדי גילוי מידת 'ישראל', שהוא נוטריקון יש שישים רבוא אותיות לתורה כמובא במגלה עמוקות (ואתחנן אופן קפו). היינו שתתגלה שלימות הדעת על ידי שישים רבוא נשמות שבישראל. וכמו שכתב רבינו בחיי (בראשית מו, כז) שזוהי מעלתו של יעקב, שנאצלו מכוחו שבעים נפש, שמהם יצאו ששים רבוא, כנגד שבעים שמות שנאצלו מן השכינה שאין מנינם פחות מששים רבוא, ושישים רבוא הם תכלית כל הדעות⁵. ולכך לא היו ישראל ארוים לקבל את התורה עד שעלו לששים רבוא, כי אז היו כנגד המספר העליון, ואז נתנה התורה בהסכמת הכלל⁶.

וביאר עוד, שהשכינה אינה שורה בישראל כי אם במנין ששים רבוא שהם שש מאות אלף, כי השכינה כלולה משש קצוות, ויש בשש מאות אלף ששה פעמים 'מאה אלף', שהם 'עשרה רבוא', לכל קצה וקצה עשרה רבוא. ומיום ששרתה שכינה בהר סיני במתן תורה לא זזה מישראל עד שחרב בית ראשון, ומיום שחרב בית ראשון לא שרתה שכינה בישראל, שהרי אף בבית שני לא שרתה שכינה כמובא במסכת יומא (בדף כא ע"ב), כי לא היו מנין ששים רבוא, אבל לעתיד לבוא יתרבו ישראל כחול הים (הושע ב, א), ויתקיים מה שהבטיח הקב"ה ליעקב (בראשית לב, יג) "ושמתי את זרעך כחול הים אשר לא יספר מרוב", ואז יחזור התפארת והכבוד, ויתקיים בהם הכתוב (ישעיה ס, א) "קומי אורי כי בא אורך וכבוד ה' עליך זרח".

שש מאות אלף

וביאר הדבר, ששש הוא מספר השלם, כי הוא חשבון שוה בכל חלקיו⁷, כמו שכתב האבן עזרא (בשמות ג, טו), ולכך לא תמצא דבר שלם כי אם על ידי מספר ששה כמו שכתב המהר"ל בגבורות ה' (פ"ג), וביאר שזהו מפני שהנקודה היא אחת והיא חסירה כי אינה מתפשטת כלל, והקו יש לו התפשטות באורך אבל

5 וכן כתב גם בספרו כד הקמח (שבועות ב).
6 ולכך הוראה שישים רבוא מישראל מברך 'חכם הרוים' כמובא במסכת ברכות (בדף נח ע"א), כי המנין הזה כולל כל הדעות, וכפי שנתנה תורה במנין הזה מפני כן, וכאשר רואים אנו לשישים רבוא מישראל משבחים אנו לבורא ב"ה שידע רזי עולם ותעלמותו סתרי כל חי שברעתו של כל אחד ואחד, כמו שביאר הרמב"ן במלחמות ה' (ברכות מד ע"א מדפי הרי"ף), ובדרשותיו בדרוש תורת ה' תמימה (כתבי הרמב"ן ח"א, עמוד קסא), וכן ביאר הרא"ה בחידושי לברכות (שם בדף נח ע"א), והמהר"ל בגור אריה (שמות יח, א) והמהרש"א (בברכות שם).
7 שלא תמצא מספר במערכת האחדים שהוא שוה כמו מספר הששה, כי שלושת החלקים שנחלקים הששה אליהם, הם ששה, כי כשנחלקו לחציו, הוא שלשה (2*3), וכשנחלקו לשלושה הוא שנים (3*2), וכשנחלקו לרבע הוא אחד (1*4), וכולם ביחד הם ששה (כגון 3*2*2).

ואלה יעמדו על הברכה

העלון מוקדש לרפואת ישועת והצלחת: טל אברהם בן שרה, פבל נסים בן מרינה, שניאור זלמן בן בת שבע, יאיר בן טניה, אוריאן בת לאה, ישי בן מיטל. להקדשות יקיריכם ניתן לפנות בטל' 0527.130.400

לעילוי נשמת

ראו דור דרוו בן רונית ז"ל

עדיין אין לו התפשטות לאורך ולרוחב, והשלימות הוא כשיש לדבר התפשטות לכל ששת הצדדים, מעלה מטה וארבעת הרוחות. ולכך כשנשלם מנין ישראל להיות שישים רבוא יצאו ממצרים ועמדו על הר סיני, כי צריך להיות להם כל שלושת המדריגות של המספר, שהם שש ומאה ואלף, כי אם היה 'שש מאות' עדיין היה מספר חסר, כי שלא היה בו מספר 'אלף' שהוא גדול יותר, ואילו היה 'שש אלף' היה מספר חסר, כי חסר בו מספר 'מאה' שהוא בין 'שש' ובין 'אלף', ולפיכך המספר השלם הוא מספר 'שש מאות אלף'⁸ שיש בו את מעלת כל המספרים.

עשר אעשרנו לך

וראשית הדבר הוא שנעשו ראויים למספר שש, שהוא עיקר החשיבות בפרט כמו שביאר שם המהר"ל, וכאשר נשלמו בזה היו ראויים לצאת ממצרים כמו עובר שנשלם ויוצא מבטן אמו. וטעם הדבר, כי מספר ששה מורה על אחדות, שבכל חילוק שהוא חוזר המספר להיות שווה כמו שביאר שם המהר"ל, ומרמז הדבר שלעולם לא יגרמו חילוקי הדעות לבטל את הדעת השלימה, ומתוך ריבוי הדעות ישתוו כולם בדעה אחת ובלב אחד כיצד לעבוד את הבורא ב"ה ולהמליך אותו בעולם.

ולכך בעת זו שעסק יעקב לילך לבית לכן למצוא זיווגו, נדר לאמר שאם ישוב בשלום לבית אביו "האבן הזאת אשר שמתי מצבה יהיה בית אלהים, וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך", היינו שאחר שעלה בידו הסימן ונתאחדו י"ב

⁸ וכמבואר באבן עזרא (שם) שבכל 'מאה' או 'אלף' וכן 'אלף' בכל שלימות של עשר, נחשב הדבר כראשיתו שהוא 'אחד', ולכך ישנה חשיבות ל'מאה' ול'אלף'. ולגבי מספר 'רבוא', ביאר המהר"ל שאין חשיבות למנות בו, כי הוא נמצא רק מעט, כי אף במקום שיכול למנות מספר 'רבוא' אין מונה בו כי אם ב'אלף'.

האבנים לאחד, הוא אבן השתיה בששת קצוותיה, הבין שבוודאי יעמיד מ"ב בנין לשישים רבוא נשמות ישראל, ועל זה אמר 'עשר אעשרנו לך', 'עשר' הוא שיכפיל את ה' שהיא אותה האבן בעשר, שזהו 'מאות', ו'אעשרנו' הוא שיכפיל את סך הזה של ה'מאות' שם בעשר ויהיה ל'אלף', ובזה בוודאי ישלים את השכינה במנין השש מאות אלף שבה, ויעמיד מתולדותיו שישים רבוא שבישראל.

לעולם ירשו ארץ

כי כאשר נתאחדו האבנים בידו לאחד, ידע שבוודאי יתקיים בזרעו מה שנאמר (בישעיה ס, כא) "ועמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ", שיזכו כל ישראל שיהיה להם חלק לעולם הבא כמו שדרשו במסכת סנהדרין (בדף צ"א), כי עשה אותם הקב"ה חטיבה אחת בארץ שאינם נוטים לאחד הקצוות, כי תמיד יכולים הם להשתוות בדיעותיהם מתוך הדבקות בא"ל חי ובתורתו שנתן בסיני, ובזה דבקים הם תמיד בחיים הנצחיים, שהוא ירושת הארץ, שהיא האבן השתיה שהיא נקודה האמצעית שבארץ השווה בכל ששת קצוותיה, ובזה לא שייך בהם שום צד מוות וריחוק מאור פני הבורא ב"ה הנמשך מהנטיה אל אחד הקצוות שלא בשווה, כמו שביאר כל זה המהר"ל בדרך חיים על אבות (כמבוא שבהקדמתו שם, ובפ"ב מ"ד).

כי מאחר שיזכו בניו למעלת השש, שהוא מדרגת האבן שתיה כאמור, בוודאי יזכו כל בניו למעלת 'ישראל' וירוממו את האבן הזו שתהיה לראש פינה, מתוך שיתקלס ויתעלה על ידם הבורא ב"ה על אף ריבוי ושינוי דעותיהם שב'מאות' וב'אלף', כי יעשה הריבוי כולו להיות כ'אחד', מתוך שיתאחדו וידבקו בה' אחד ושמו אחד בדעה אחת.

"באורים נבדו ה'" (ישעיה כד, טו)

משיעור יום א' מקץ תשע"ב

ב

וזהו שאמר קהלת (א, ה) "זורח השמש ובא השמש ואל מקומו שואף זורח הוא שם", ודרש זאת רבי חייא בר אבא בשם רבי יוחנן במסכת יומא (בדף לה ע"ב) שבא ללמדנו שאין צדיק נפטר מן העולם עד שנברא צדיק כמותו, ונרמז בזה מה שנתגדל יעקב במעלתו אחר שנסתלק אברהם, שאז לקח הבכורה מעשיו כמובא בבראשית רבה (סג, א), כי 'זורח השמש' הוא כנגד אברהם, כמו שדרשו בו מה שאמר ישעיה (מא, ב) "מי העיר ממזרח" (ב"ר ג, א), 'ובא השמש' זה כנגד יעקב, כמו שכתוב בו (בראשית כח, א) "וילן שם כי בא השמש", וזהו 'ואל מקומו שואף', היינו שתמיד שואף יעקב לבוא למעלתו ומדרגתו של אברהם, 'זורח הוא שם' שעל אף שחפץ ומשתוקק ושואף תמיד לבוא למדרגת אברהם המאיר כשמש, אינו יכול לבוא לכך מפני גודל מעלתו, ולכן על אף שזהו מטרתו ויעדו, מכל מקום זורח הוא במקומו, ורואה את המעלה בכל מה שמאיר על כל פנים, ורק מתוך כך יכול הוא לדבוק ולילך בדרכו ומעלתו של אברהם.

והענין הוא, שלכל אדם יש השתוקקות רצון ושאיפה לבוא להשגת רצונותיו ומטרותיו, ולכך על אף שישגי איזה ענין מרצונו אינו שמח הוא בכך מפני שלא השיג את שלימות רצונו, וגם כאשר בא להשגת רצונו, מפני שיש לו רצון נוסף אינו שלם בליבו ושמח במקומו מפני שיש לו דבר נוסף שצריך להשיגו, כי תמיד שואף אל מקומו העתידי וכמו שכתוב 'ואל מקומו שואף'. ובענין זה האדם הוא כדוגמת האש המשתוקקת תמיד ושואפת היא לילך ולעלות ולהגביה למעלה ולבוא אל שורשה, שזהו שלימות רצונו, ועל אף שתפוס בדבר נוסף המסייע לה לילך ולגבור ולגדול, תמשיך מתוך ענין יסודה להשתוקק ולשואף לעלות מעלה יותר ויותר, וכך כשם שהולך האדם ומצליח עדיין חפץ הוא לילך יותר ויותר ולהשיג תחת ידו לכל רצונותיו ומשאלות ליבו, כי אין הדבר אלא כראיה מרחוק מתוך מקומו ומדרגתו, וכענין 'זורח הוא שם'.

ג

זהו מפני שיסוד האש, שהוא שלימות רצונותיו של אדם כאמור, בו נרמז החיבור האלהות עם הנבראים, בין הרוחני לגשמי, שהוא ענין 'פלא', וכמו שכתב הרמ"א (באור"ח ס"ו ו סעיף א) שעל החיבור בין גשמי לרוחני מברכים אנו 'מפליא לעשות', כי בגילוי האלהות אל הנבראים נעשים להם ניסים ונפלאות המופלאים מדעת אנוש, כי מחד אין יכול הנברא להשיג ולהבין בזה כיצד נעשה הדבר, ומאידך משתלשל הדבר בגשמי ממש, כי בגלוי

א

הנה ענין הצמצומים וסדר ההשתלשלות הוא בכדי שיוכל בשר ודם להתקיים, ודוגמה לדבר הוא בענין יסודות ארמ"ע (אש רוח מים עפר), שכלל שיהיה הדבר האדם מגושם יותר, יוכל לעמוד ולהתקיים בו לזמן ארוך יותר, שעל העפר יוכל בשר ודם להתקיים, ובתוך העפר יוכל להשמר עד לעתיד בתחיית המתים, וביסוד המים יוכל להתקיים אך פחות מן העפר, ובאוויר לא יוכל להתקיים אלא עד שיפול לארץ, אמנם באש לא יוכל להתקיים כלל אלא פחות פחות מכהרף עין ממש, דרך משל שיעביר ידו בתוך האבוקה כהרף עין, אך אינו יכול לעמוד בתוך האש ולהתקיים בו אפילו רגע אחד מבלי שיתבטל וישוב לשורשו, מפני שריפת וחום האש.

ותכלית הבריאה היא שתהיה חיבור מתכלית הצמצום שבעפר עד לרום ההתפשטות שבאש. כי הנה חפץ השי"ת שיהיה אדם על הארץ, שבזה נעשה הוא מציאות בפני עצמו באופן שתהיה עבודתו מצד הבחירה, היינו שמתוך שיש לו בחירה נגד לרצון ה' נפרד ונבדל הוא כביכול מאורו ואחדותו יתברך. וזהו מפני שענין הבחירה שיהיה האדם למציאות הוא בעולם העשיה שהוא תכלית סדר השתלשלות, שזהו כנגד יסוד העפר והארץ שבה יכול האדם להתקיים. אמנם מאידך אמר הקב"ה "ובחרת בחיים" (דברים ל, ט), שהוא הדבקות באור פני הבורא ב"ה, כמו שכתוב (דברים ד, ד) "ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כולכם היום", והוא כענין המעמד והקיום באש, כמו שכתוב (שם, כד) "כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא", שכי הוא היסוד העליון הקשור ברוחני שאין לאדם את היכולת להיות עימו באחדות הגמור ולשהות בתוכו אלא פחות פחות מכהרף עין, ומשמעות הדבר, שאין בו יתברך תפיסה והשגה כלל מלבד מה שיחשוב האדם מהבורא ב"ה פחות מכהרף עין, כי תיכף חוזר ומגשם כל דבר אשר יעלה במחשבתו.

וזהו כנגד הראיה, כי אין האדם יכול להיות בחיבור עם האש אלא כראיה לבד, שבזה מתעלה מעל יסוד העפר לחיי הדבקות בה' ב"ה אש אוכלה. כי בנוהג שבעולם עיקר דעת האדם היא על עצמו, וכל מה שסובב את מציאותו ואת צרכיו, ואת עתידו ורצונותיו, שכל זה הוא מצד יסוד העפר, אך המחשבה מהשי"ת היא כנגד יסוד האש שהראיה בה היא מרחוק, וכמו שכתוב (איוב לו, ג) "אשא דעי למרחוק", וכענין שכתוב (שמות ב, ד) "ותתצב אחותו מרחוק לדעה מה יעשה לו", שעיקר הראיה היא בדעת ולמרחוק, וזהו כנגד יסוד האש, שהוא כנגד הדבקות בכהרף עין במחשבה מהבורא ב"ה.

זה בזה יכול הרוחני להיתפס בגשמי, וכשלהבת הנר הנאחזת בפתילה ובשמן. ולכן במשכן היו הניסים בענין האש, וכמובא בתנחומא (בהעלותך ג) שנעשתה המנורה מאליה, וכן נעשו נפלאות באש המזבח כמו שכתוב (ויקרא ט, כד) "ותצא אש מלפני ה' ותאכל על המזבח", כי יסוד האש הוא כנגד הפלא שבהתגלות האלהות לנבראים.

ולכן אין האדם יכול להתבונן בזה אלא בראיה למרחוק מתוך מקומו ומדרגתו, כי בכדי שיבוא האדם להשלים את רצונותיו ומטרותיו צריך הוא להשגחה עליונה וניסית, כי לולי שיהיה השי"ת עם האדם וישגיח עליו בפרטי פרטות ויצליחו בכל צעד וצעד בהשגת מטרותיו, לא יוכל לבוא אל השלימות, וכמו שאמר יעקב "אם יהיה אלהים עמדי ושמרני בדרך אשר אנוכי הולך ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש" (בראשית כח, כ), שהבין שבכדי שיבוא להשגת רצונו צריך הוא לה' ב"ה שיהיה עימו בכל דבר אשר יעשה, ורק בזה יוכל לבוא לתכלית רצונותיו ושיאפותיו.

כי השגת כל רצון של האדם תלוי הוא בפרטים רבים, הן שלא יהיו לו מפריעים ומונעים להשיג זאת, והן בכל מה שצריך לצוותו ולסייעו בכדי להשלים את רצונו, וכנגד כל זאת נחשב האדם ליחיד כנגד רבים, היינו שהוא בעל כח מוגבל בכדי לבטל כל מונע שאינו בהכרח תלוי בו ושתהיה הבריאה בעזרו על השגת רצונו, ולכן צריך הוא לה' ב"ה שהוא אינו בעל גבול, והוא יתברך לבדו שיכול לבטל כל מונע ולצוות לכל להביאו להשלמת רצונו.

ולכן בכדי שיוכל האדם לילך מִדְרָגָה לדרגה ולהשיג כל רצונותיו, מוכרח הוא לגלות את ענין ההנהגה הניסית, שה' הוא שפועל למענו בהשלמת כל רצונותיו, ורק מתוך כך יוכל להיות בשמחה על אף שעדין הוא קודם השגת רצונו, וזהו מפני שיודע שהגם שעושה הוא כל שביכולתו להשיג את רצונו, ה' ב"ה הוא שעומד יחד עימו, והוא שילחום מלחמתו וינצח את כל עניניו בהשגת רצונותיו. ועיקר הדבר שתלוי בו מלבד השתדלותו, הוא שיגלה תמיד שנמצא השי"ת עימו, וזהו שאמר יעקב "אם יהיה אלהים עמדי", שכל הצלחתו תלויה היא בכך שיצליח לגלות בכל עת, שיהיה השי"ת עימו להביאו להשלמת רצונו.

ד

ועיקר הדבר שתלוי בו מלבד השתדלותו, הוא שיגלה תמיד שנמצא השי"ת עימו, וזהו שאמר יעקב "אם יהיה אלהים עמדי", שכל הצלחתו תלויה היא בכך שיצליח לגלות בכל עת, שיהיה השי"ת עימו להביאו להשלמת רצונו. והדרך שימצא האדם את השי"ת ויגלה איך שנמצא עימו השי"ת לפעול למענו את כל השלמת רצונותיו הוא מתוך שישבח לה' ב"ה, כמו שכתוב (שמות טו, ב) "זה אלי ואנוהו", היינו שיראה שזה הוא מי שעושה לכל השלמת רצונותיו, ועל דרך שאמר במסכת ברכות (בדף יד ע"ב) 'ועשית לנו ניסים וגבורות על הים ושרנו לך', כי בכל זמן נעשים לאדם ניסים וניסים ניסים, אך בכדי שיכיר בהם צריך הוא לשורר ולהלל להשי"ת, ובזה מגלה הוא את מציאות השי"ת עימו כענין 'זה אלי ואנוהו', ויכול לשבח להשי"ת 'ה' איש מלחמה ה' שמו', היינו שה' ב"ה הוא שלוחם מלחמותיו.

ובכל זה יבוא האדם להשלים פעולותיו ויהיה בשפלות גדול, שילך מפעולה לפעולה ומעשיה לעשיה באופן שיודע שלא הוא זה הפועל להם, מפני שאינו מייחס זאת לכוחו ועוצם ידו, ואינו נהנה במעשה ניסים, ועל דרך שאמר רב מרי במסכת תענית (דף כד ע"ב) שלא יקנו מחיטים שנעשו במעשה ניסים, כי בזה מגלה ליסוד האש שהוא המחבר בין הגשמי לרוחני, שהוא פלא עליון כאמור, ונגלה השי"ת בכל המדרגות שהם ג' יחודים הוי"ה אדנו"ת, הוי"ה אלה"ם, הוי"ה אהי"ה, העולים כמנין 'נר' (שעה"כ חנוכה דרוש א), שאין נאותין לאור נר חנוכה כמו שאמר במסכת שבת (בדף כב ע"א), וזהו מפני ששורשו בענין הניסים שיש לו לאדם להתנהג בזה בשפלות והכנעה, ולא ייחס בהם דבר לכוחו ועוצם ידו.

כי ענין נר חנוכה הוא שיבוא להשלמת הימים, שהם שמונה נרות, שהוא בדרך מוסיף והולך, היינו שיגלה עוד ועוד על תוספת הנס, אך תחילתו הוא בנר אחד וכדברי בית הלל כמובא שם במסכת שבת (בדף כא ע"ב), כי הוא כענין האמור, שבתחילה נדמה לאדם שלא השיג אלא מעט מכל רצונותיו ומשאלות ליבו, ואינו מושיבם כהישג ושלימות כלל, אמנם בזה הוא הולך ומוסיף מחיל אל חיל עד שבא לשלימות רצונותיו ושיאפותיו, וכענין שלימות שמונה הנרות ביום זאת חנוכה. כי בנר חנוכה אנו מגלים שהעבודה בגילוי הניסים הוא שתחילה לא יהיה לנגד עיניו אלא המועט שמאיר לפניו בשעה זו, ומתוך כך יגלה את ניסי ה' ותתגלה לו מציאות השי"ת שנמצא עימו תמיד, וזהו מתוך שישבח וישיר ויהלל לה' ב"ה עד

שיבוא ויכיר במציאות וכוח השי"ת שפעל ופועל בעבורו לכל ענינו, וכענין 'זה אלי ואנוהו' כאמור.

ה

ומתוך שידע ויכיר במציאות ה' ב"ה השורה ומשגיח ופועל בעבורו לכל הנצרך לו, הנה מתוך כך כל הנראה בעיניו כדבר מועט והשלמת מעט מרצונותיו, נעשה טפל כנגדו לעומת ניסי ה', ונעשה העיקר בעיניו מה שנמצא השי"ת עימו. ובזה יבין שאין משקל הדבר תלוי בכל מה שהשיג מכל רצונותיו, אלא בענין זה שהשי"ת הוא הנלחם לו והוא שפעל ויפעל למענו לכל ענינו, הן מצד התגלות הניסים שבטבע הן מצד התגלות הניסים שמעל הטבע, היינו שמגלה גם את הניסים שבתוך הטבע, ובזה בא למדרגה שאינו נהנה ממעשה ניסים, היינו שאינו מייחס לעצמו דבר, כי ה' ב"ה הוא שפעל זאת בעבורו, וכנר חנוכה שאין נאותין ונהנין מאורו מאחר וענינו הוא מעשה ניסים.

וזהו 'אם יהיה ה' עמדי ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש', כלומר אילו תהיה לי ידיעה שנמצא עימי השי"ת גם קודם שאשיג לכל רצונותי, וגם כאשר כל דרגתי הוא 'לחם לאכול ובגד ללבוש' אדע שזהו ניסי ניסים שבתוך הטבע, ויהיה העיקר אצלי שה' ב"ה הוא הפועל בעבורי, אז 'היה לי ה' לאלהים', היינו שאבוא לשלימות מדרגתי ואשלים לכל רצונותי בעצם זה שנודע לי שה' היה עמדי בכל עת וענין, ובזה בוודאי יהיה זה לי 'בית אלהים', שברוך זו אשיג לכל רצונותי גם בפשטות, וכענין הנאמר שם במסכת שבת (בדף כא ע"א) על מצוות הדלקת הנרות שצריך שתהיה השלהבת עולה מאליה.

וזהו 'זורח השמש ובא השמש ואל מקומו שואף זורח הוא שם', שכאשר מתחיל איש יהודי לעלות ולהאיר בכדי לבוא לכך שזורח ויאיר בכל סגולותיו, כי חפץ הוא לבוא לכל מדרגותיו הראויות לו, כאשר יודע כל אחד בנפשו לכל אשר צריך הוא לבוא אילו היה הולך בדרך הנכון והישר, 'ואל מקומו שואף', היינו שמשתוקק ושואף הוא להיות כענין 'זורח השמש' שהיא מדרגה גדולה, יש לו לידע שעל אף שיש לו חשק ורצון גדול לבוא לשלימות הרצון, עם כל זה 'זורח הוא שם', היינו שיאיר את המועט שיש בידו כענין 'זורח השמש', ועל אף שכל המאיר בו אינו ענין הרצון שהשיג, עם כל זה יתבונן בידיעה שהשי"ת נמצא עימו תמיד, והוא שיעזרהו לבוא לכל שאיפותיו ורצונותיו, ובזה נעשה הוא ראוי לניסים של 'זורח השמש'.

ו

וכל זה הוא ענין הפנימי שבנר חנוכה, כי שלהבת הנר היא מצד יסוד האש השואף ומשתוקק לגבוה למעלה לשורשו שבמדרגת 'זורח השמש', ומובא בזהר חוקת (בדף קפא ע"ב) שזהו סוד הכתוב (דברים לא, טז) 'הנך שוכב עם אבותיך וקם', שעל אף שנסתלק משה במדבר, עם כל זה כאשר קם יהושע תלמידו אחריו בזה נחשב שקם משה שוב להנהיג לישראל, על אף שאין יהושע אלא כפני לבנה, ואינו כפני חמה כפי שהיה בזמן משה כמובא במסכת בבא בתרא (בדף עה ע"א), וסוד הדבר הוא כענין האמור שנרמז לנר חנוכה, שעל אף שמשה רבנו שהוא כנגד 'זורח השמש' עלה ונסתלק, שהוא ירידה לשכינה והסתלקות הקדושה, עם כל זה יש לה תקומה על ידי יהושע שהוא כנגד 'ובא השמש', ונרמז הדבר באות 'י' שהוסיף משה ליהושע (במדבר יג, טז), הרומז ל'י' טפחים דנר חנוכה, שעל אף שירדה למטה מעשרה, תהיה לה תקומה על ידי 'יהושע', וזהו 'קם', היינו שיהיה לה עליה על ידי יהושע ששואף אל מקומו של משה, אך מכל מקום 'זורח הוא' במקומו גם כן, וזהו ש'שאף' אותיות אש פ' המרמז לנר חנוכה הנעשה מיסוד ה'אש' ומהאות פ' הרומזת לשמונה ימי החנוכה שבאה השכינה להאיר בתוך עשרה טפחים.

ז

והנה בכדי שיראה האדם את ניסי השי"ת בעיניו צריך הוא לבוא למדרגת נקיות בתכלית טהרת הלב והדעת, וכפי שיהיה לעתיד שיתקיים "כי עין בעין יראו" (ישעיה נב, ח), אך כל עוד לא נטהר האדם מכל זוהמת העולם, יש לו להשתמש באזניו מתוך ההתבוננות ביסוד האש וסוד הנר. ולכן ענין נר חנוכה הוא כנגד השמיעה, כי הם שמונת ימי בינה הנקראת 'כבוד ה'", שיסודה באש, כמו שכתוב (שמות כד, ז) "ומראה כבוד ה' כאש אוכלת".

ומשמעות הדבר, שאין האדם יכול לראות לכל הניסים שעושה השי"ת עימו בכל עת ובכל שעה, אפילו ניסים שלמעלה מן הטבע וכל שכן ניסים שבתוך הטבע, ולכן צריך הוא לילך בדרך אמונה, וכהשומע לדברי חברו המודיעו שעתה נעשה איתו כך ובזמן אחר נעשה איתו כך, היינו שמספר

לו מניסי ה' שעושה השי"ת עימו. וזהו מתוך ההתבוננות ביסוד האש שבנר החנוכה, שה'שמן' רומז הוא לתורה ולכל עניני הנשמה, וה'פתילה' רומזת לגוף האדם, היינו שעושה עימו השי"ת ניסים ונפלאות ברוחניות וגשמיות בכל על ורגע, ונשמתו וגופו יהיו לו ככלים לגלות את ניסי ה', ועיקר הדבר הוא בפה, שככל שיגלה בפיו את קול השבח וההלל להשי"ת כך יכיר בניסי ה' שהם כנגד האש, וכענין הרמז בכתוב (תהלים כט, ז) "קול ה' חוצב להבות אש".

ח

וזהו הנרמז בכתוב (ישעיה כד, טו) "באורים כבדו ה'", שמתוך אור הנר עולה ומתגלה כבוד הבורא ב"ה, וכפי שבכל מקום שיש גילוי שכינה מדליקים לאור הנר, כגון המנורה בבית המקדש, ונרות שבת, ונר בית הכנסת. כי המשמעות של גילוי שכינה היא שהבורא ב"ה הוא שעושה ועושה לכל המעשים, שהוא מדרגת אחיזת השלבת בנר, שמתגלה שכשם שהאש מיוחדת ונבדלת היא מן הנבראים ומשאר היסודות, על אף שנגלית היא לעין כל ונאחזת בנר, כך גילוי האלהות והניסים הם מלמעלה.

ובזה מתגלה כבוד ה', כי משמעות יסוד האש הוא ענין הכבוד, שהרי אין יכול האדם להיות בסמוך אצל האש אלא בריחוק מקום כאמור, והוא ענין הכבוד שאין האדם גם בענין האש אלא נזהר בה בריחוק, שהוא מדרגת גילוי כבוד ה'. ובנר חנוכה מתגלה ענין זה ביותר ולכך אין נאותין לאורו, כי בכדי שיגלה האדם ויכיר בניסי ה' צריך הוא לכבד להשי"ת ולחשוב מדבר נורא זה שיזדקק הבורא ב"ה לכל עניני ברוחני וגשמי לשומרו ולהצילו ולפעול בעבורו בכל ענין וענין, ובהו יבוא להתבונן בזה מרחוק בהכנעה ויראה וגילוי הכבוד.

ט

ובזה מכיר ורואה האדם את ניסי ה' הן שבתוך הטבע והן שלמעלה מהטבע, וכמו שאמר הרעיא מהימנא בזוהר צו (בדף לד ע"א) שלכך נאמר 'באורים כבדו ה'' ש'באורים' לשון רבים, כי הם ב' מיני אש, שיש 'אש' מהבינה, שהיא אש היורדת, ויש 'אש' מהמלכות, שהיא אש העולה, והענין הוא, שיש ניסים שהם למעלה מן הטבע שהם כנגד מידת הבינה, ויש ניסים שהם בטבע וכנגד מידת המלכות, אמנם תחילת הכל היא באש העולה שמצד המלכות, שבכדי שיכיר האדם ויראה לכל ניסי ה' שלמעלה מן הטבע צריך הוא להכיר תחילה בניסי ה' שבתוך הטבע, וכפי שתחילתו של נר החנוכה הוא בנס שבתוך הטבע דלק יום אחד, ומתוך כל הולך הוא ומוסיף יוצר ויותר בגילוי מדרגת הניסים עד שמשלים שלמונת ימי החנוכה, שהוא מדרגת אש היורדת שמהבינה, שהם ניסים למעלה מהטבע.

והוא טעם שמדליקין שמונה ימים ולא שבעה, על אף שביום הראשון לא נעשה נס כי היה מספיק פח השמן ליום אחד, על כל זה מהות הנס הוא מתוך שיחול על דבר שמתוך הטבע עד שיתרבה למעלה מהטבע, וכמו שאמרה אשת עובדיהו אללישע (מלכים ב' ד, ב) "אין לשפחתך כל בבית כי אם אסוך שמן", ופעל לה אללישע לריבוי השמן מתוך המעט הזה שהיה בידה, כפי הכלים שהיה בידה לגלות את הנס.

וכך בכדי שיהיה השי"ת ניסים ונפלאות עם האדם בגילוי, צריך הוא תחילה לגלות מה שעושה עימו השי"ת. וזהו ששאל לה אללישע (שם ב, ד) "הגיד לי מה יש לך בבית", היינו התבונני מהנס שבתוך הטבע שיש עימך בשעה זו, ועל אף שבענין דבר מועט הוא ואינו שווה, בכל זאת צריכה את למצוא זאת, והשיבתו 'אין לשפחתך... כי אם אסוך שמן', שאינו אלא כדי משיחת אצבע קטנה, ועל זה אמר לה אללישע 'נחמתני' כמובא בזוהר לך (בדף פח ע"א), היינו שיש לך את הדרך איך לבוא מהניסים שבתוך הטבע, גם שהוא דבר מועט ביותר, עד להתבוננות וגילוי הניסים שלמעלה מן הטבע בריבוי גדול, וכימי החנוכה ימי בינה, שהם כנגד אש היורדת מלמעלה למטה מהבינה כאמור, וכמו שאמר יעקב 'נתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש', שעל אף הוא כביכול דבר מועט ובתוך הטבע, עם כל זה על ידו בוודאי אוכל לבוא לניסים שלמעלה מן הטבע ולהשלים לכל רצונותי, וכאמור.

וההתבוננות בנסים היא מתוך גילוי אמונה כשהיא במדרגת שמיעה ולא

במדרגת ראייה, שעל אף שאין נראית תשועתו וחסדו יתברך עמנו בגלוי לעין כל, עם כל זה צריך האדם לדבוק בדרך האור ולדמות את הניסים והאלהות כמאירים ומקיפים את כל חייו הגשמיים והרוחניים, וכדמיון השלבת האוחזת בפתילה והשמן, ולידע שאילו לא היה שומרו הקב"ה מיצר הרע היה בא לידי השחתה וריחוק חלילה ברוחניות, וכן בגשמיות בוודאי מצילו הקב"ה מכל פגע רע שלא יבוא לעולם, וכך בגופו ובנשמתו ובכל עניניו מצילהו הקב"ה מרדת שחת ברוחני וגשמי, וכשם שאנו מודים 'על חיינו המסורים בידך', היינו על שמסורים חיינו הגשמיים בידו יתברך ולא בידינו, 'ועל נשמותנו הפקודות לך', היינו שמופקדות הם בידך ולא בידינו, כי אין בידינו לשמר את עצמנו מפגעי העולם ומיצר הרע, ואילו לא היה משגיח הקב"ה ופורס עלינו את צל שכינתו לשומרו ולהגן בעדנו, הרי שבוודאי לא יכולנו לעמוד רגע קל בהאי עלמא המלא פגעים ומרעין בישין, וזהו טעם שנוהגים ישראל מקדמת דנא לומר בעת הדלקת נרות החנוכה שיר של פגעים, הוא מזמור 'יושב בסתר עליון' (שבעות טו ע"ב), בכדי להודיע ולגלות האמונה ששומר ישראל הוא אבינו מלכנו מגן על האדם בכל רגע ובכל מקום מפגעי העולם, וכנאמר במזמור זה "כי הוא יצילך מפח יקוש", וכן "באברתו יסך לך ותחת כנפיו תחסה", וישנם סודות נפלאים הרמוזים בפרק זה בענין השמירה וההגנה ממעל, כמו שכתב בספר ימלט נפשו (פרק ה).

ומפני שאין האדם רואה זאת בענין צריך הוא ליישב דעתו בדבר מצד מדרגת השמיעה, שעל ידה יבוא האדם עד לשלימות הניסים שמעל הטבע שמצד מדרגת הבינה, כי השמיעה תלויה בינה כידוע, וכענין שכתוב 'שמע ישראל', שהוא כנגד הבינה, שהרי פירושו קבל והבן, היינו שיעשה האדם עצמו המטה את אזנו לחברו איש אמונו המודיעו על הניסים שנעשו ונעשים עימו בכל שעה, ומתוך כך יבוא להלל ולשבח ולשיר להשי"ת בכל כוחו מתוך אמיתת ברור הדברים שנעשים עימו ניסים ונפלאות בכל ענינו. אך כאשר אינו מטה אזנו למדרגת האמונה, אינו יכול לראות לניסי ה' ולבוא את למדרגת גילוי הניסים שמצד הבינה, וכמו שהוכיח ה' את ישראל (ישעיה ו, ט) "שמעו שמוע ואל תבינו", ופירש רש"י 'אני אומר לכם שמעו שמוע, ואתם אין נותנים לב להבין וראו ניסים שעשיתי לכם', כי הכרת הניסים תלויה בשמיעה ובאמונה שהוא סוד ימי החנוכה ימי בינה, היינו שיאמין שכן הוא הדבר, ועל דרך שאמר יוסף לאחיו (בראשית לו, ו) "שמעו נא החלום הזה", כלומר שיתנו את ליבם להאמין לדבריו, ומתוך שילך ויאמין בניסים שבתוך הטבע, ילך וישגי עוד ועוד מן הניסים שמעל הטבע, בדרך מוסיף והולך.

יא

ובכדי שיבוא לשמיעה צריך לענין הכבוד, שיעצור ויתן דעתו ויתבונן על הדבר מרחוק וכאמור, ולכך ענין הכבוד הוא בכל מקום שצריך להתבוננות, וכגון בבית המקדש שצריך להתבונן על יראת המקום וגילוי השכינה שבו, וכן כבוד יום השבת שצריך להתבונן בו על הזכרון במעשה בראשית, וכן כבוד תלמידי חכמים שצריך לחשוב ולהתבונן מגודל ומעלת התורה אשר בקרבם, וכן בכיבוד הורים, שבכל אשר צריך לכבדם בא האדם להתבוננות על הטובות שעשו ופעלו בעבורו, וכך הוא גם בענין נר חנוכה שהוא על דרך הכתוב 'כבדו באורים ה'' כאמור, היינו שזהו בכדי שיבוא להתבוננות בגילוי ניסי ה' שבתוך הטבע שהם אש העולה כאמור, עד שיגלה לניסים שלמעלה מן הטבע שהם אש היורדת, וכנגד ימי הבינה.

ובכל זמן שצריך לבוא לענין השמיעה מתוך הכבוד וההתבוננות, צריך הוא ליישב דעתו על הדבר, ובהו יזכה גם לתשובה שלימה. כי כאשר אין דעתו מיושבת אינו יכול לבוא למדרגת שמיעה ולהשיג את מידת האמונה, וכענין שכתוב (שמות ו, ט) "ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה", וזהו בנותן טעם למנהג שהביאו הטור והשולחן ערוך (באו"ח סימן תרע סעיף א) שנהגו בנות ישראל שלא לעשות מלאכה בחצי שעה שהנרות דולקות, שהוא רמז לענין ישוב הדעת, שצריך האדם בכל חייו הכל לבוא לידי כך שיוכל להטות את אזניו ולבוא לאמונה ולהכרה בניסי ה' ב"ה שעושה עימו בכל שעה ברוחני וגשמי, ומתוך הניסים ישוב לה' ויהיה ליבו שלם עימו, וכמו שכתב רש"י בישעיהו (ט, כה) שמתוך הניסים ישובו ישראל אל השי"ת ויתחדשו כאילו עשאו מחדש.

**קחו חלק
במפעל
הקודש**

המעוניינים להצטרף למערך הרכזים ברחבי הארץ והעולם ולחלק מידי שבוע את גיליונות הקודש באזור המגורים וכן לתגובות הארות והקדשות בעניני העלון ניתן לפנות
0527.130.400 או במייל: m.yam.shlomo@gmail.com
לקבלת הגיליון במייל ניתן לפנות לכתובת: alonim.yanuka@gmail.com